

במקרה הנוכחי, לעומת זאת, יוסף עצמו לא היה שרוי בצער, שהרי כמשנה למלך לא חסר לו דבר, ואף-על-פי כן נאסר עליו לשמש מיטתו מפני הרעב ששרר בעולם; ולכן מכאן ניתן ללמוד שהאיסור "לשמש מיטתו בשני רעבון" חל על כל אדם – גם על מי שאינו סובל מכך בעצמו³⁷.

(לקו"ש ח"כ ע' 194 ואילך)



טו

וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלֵי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי. וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי (מא, נא-נב)

הקשה האלשיך: מדוע קרא יוסף לבנו בשם שמבטא דבר שלילי – שכחת בית אביו³⁸?

אוצר החכמה

ויש לומר שהיא הנותנת: מאחר שיוסף ידע שבהיותו במצרים, מרוחק מבית אביו, קיים חשש שישכח את בית אביו – קרא לבנו בשם מנשה, שם שיזכיר לו כל העת את קיומו של חשש זה, ובכך יסייע לו לגבור עליו ולעורר בנפשו את התשוקה לזכור את בית אביו.

ולפי זה יש לומר, שהשמות שנתן יוסף לבניו מבטאים שני שלבים בעבודתו הרוחנית של יוסף במצרים³⁹:

37. ולפי המבואר בביאור הקודם, ביאור ז – אכן ישנו הבדל בין שני המקרים (לשיטת רש"י, בדרך הפשט): מי שסובל בעצמו מהצער שהעולם שרוי בו – אסור בתשמיש המטה בכל מקרה; ואילו מי שאינו סובל בעצמו, ולגביו האיסור הוא רק מפני הרעב הקיים בעולם – אינו אסור אלא במקרה שרעב זה קיים לפחות שנתיים. ולפי האמור מובן מדוע יצחק ולוי לא נהגו באיסור זה – כי מאחר שהם עצמם לא סבלו מהרעב, לא חל עליהם האיסור כל עוד לא מלאו שנתיים של רעב (כמבואר באריכות בביאור שם).

38. ראה ספורנו כאן ועוד. פרש"י וישלח לב, לג.

39. וראה לקמן פרשת ויחי ביאור יג.

השם "מנשה" מורה על השלב הראשון בעבודתו של יוסף במצרים - הזהירות שלא לשכוח את בית אביו, כלומר - שלא לאבד מצדקותו ומדרגתו הרוחנית בגלל הסביבה המצרית הירודה;

ואילו השם "אפרים" מורה על שלב שני ונעלה יותר - לא זו בלבד שמצרים אינה משפיעה על יוסף לשלילה והוא אינו מאבד מצדקותו ומדרגתו הרוחנית, אלא אדרבה - "כי הפרני אלוקים בארץ עניי", כלומר שארץ מצרים עצמה מביאה את יוסף לידי פריזון והתעלות לגבי דרגתו הקודמת, בבחינת "יתרון האור מן החושך".
(לקו"ש חט"ו ע' 433 ואילך)



י

לְכוּ אֵל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ (מא, נה)

"אשר יאמר לכם תעשו - לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו"

(רש"י)

יש להקשות: מדוע דרש יוסף מהמצרים למול את עצמם, מצוה שלא נצטוו בה מעולם?⁴⁰

יתרה מזו: על הפסוק⁴¹ "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" פירש רש"י שהכוונה היא לאסור על בני נח לשפוך את דמם שלהם; איך ייתכן איפוא שיוסף דרש מהמצרים לשפוך את דמם ללא צורך?!

יש לומר:

כשציווה הקב"ה על אברהם למול את עצמו ואת בני ביתו, נאמר לו⁴²

40. ראה על דרך הרמז והדרוש: כלי יקר עה"פ. יפה תואר לבראשית רבה (סוף פרשה צ). עץ יוסף לתנחומא (מקץ ו).

41. נח ט, ה. ועיין לעיל - פ' נח ביאור כג. וש"נ.

42. לך יז, יג.